

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

11-son (5-jild)

2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 11 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent;

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent;

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b.;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.;

Jabborova Charos Aminovna - iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari doktori (DSc), Professor.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Qodirova Muqaddas Tog'ayevna - filologiya fanlari nomzodi, dotsent.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b.,;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD);

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari

doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD);

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasini mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD).

22.00.00- SOTSIOLOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

Muxammadiev Akmal Ganievich

TOSH DAVRIDA KVARS XOMASHYOSIDAN FOYDALANISH MASALASINI O'RGANISH 10-15

Xujaniyazov Uktam Yeshbayevich

MUSTAQILLIK YILLARIDA O'ZBEKISTONDA MADANIYAT SOHALARI RIVOJLANISHINING
ASOSIY TENDENSIYALARI (QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASI MISOLIDA) 16-21

Mo'minov Xusanboy Madaminjonovich, Xamidova Ominaxon

ANTIK TEATR 22-25

Ravshanov O'ktamali Rustam o'g'li

SOPOL IDISHLARDAGI EPIGRAFIKA 26-29

Elboyeva Shaxnoza

O'ZBEK OLIMLARI VA MUTAXASSISLARINING GLOBAL FAN
VA TEXNOLOGIYA RIVOJIGA TA'SIRI: TARIXDAN HOZIRGI 30-33

Esanova Nilufar

O'ZBEKISTONNING SANOAT SOHASIDA KADRLAR TAYYORLASH SIYOSATI:
ILMIY ASOSLAR VA DOLZARB MASALALAR 34-38

Asadova Ra'no Baymanovna, Ashurova Qunduz Abduxoliq qizi

QASHQADARYO VILOYATIDA OMMAVIY AXBOROT VOSITALARINING
RIVOJI (1990–2025): MANBALAR, MUAMMOLAR VA TENDENSIYALAR 39-42

Umarqulova Gulchiroy Fayzulla qizi

JIZZAX CHO'LLARINING O'ZLASHTIRILISHI VA MIRZACHO'L VA DO'STLIK
TUMANLARINING TASHKIL TOPISHI TARIXIDAN 43-47

Shirinova Nargiza Faxritdinbek qizi

XIX ASR IKKINCHI YARMI – XX ASR BOSHLARIDA TURKISTONDA
DORISHUNOSLIK AN'ANALARI TARIXIDAN 48-53

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

Akbarov Husan O'zbekxonovich

BOG'DORCHILIK XO'JALIKLARINING ISHLAB CHIQUARISH SAMARADORLIGIGA
TA'SIR ETUVCHI OMILLARNI EKONOMETRIK MODELLAR ASOSIDA BAHOLASH 54-59

Asqarova Nargiza Ilhomxo'jayevna

KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIK FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHNING
ILG'OR XORIJ TAJRIBASI 60-67

Nurmurodov Zafarjon Nurmurod o'g'li

MAHALLIY DAVLAT HOKIMIYATI ORGANLARINI RAQAMLASHTIRISHNING
ZAMONAVIY YO'NALISHLARI VA MUAMMOLARI 68-72

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

<i>Abilov O'rol Murodovich</i> OPTIMIZM-PESSIMIZMNING IJTIMOIIY VA GNOSEOLOGIK ASOSLARI	73-81
<i>Ismoilov Maxamadixon Isroilovich</i> AXLOQ VA FOYDA O'RTASIDAGI DIALEKTIKA: IQTISODIY RATSIONALIZMGA AKSIOLOGIK YONDASHUV	82-90
<i>Yuldashev Rustam Daniyrovich</i> YOSHLAR TARBIYASIDA DINIY-MA'RIFIY TUSHUNCHANING O'RNI VA AHAMIYATI	91-98
<i>Sagdullayeva Dilbar Shuxratovna</i> JAMOATCHILIK NAZORATINI TAKOMILLASHTIRISHNING FALSAFIY JIHATLARI	99-105
<i>Narziyev Zubaydillo Ibodilloevich</i> AZIZIDDIN NASAFIYNING TASAVVUF ILMIGA OID QARASHLARINING METODOLOGIK TAHLILI	106-112
<i>Mamajonov Sanjarbek Hamrajonovich</i> SOTSIAL INJENERIYANING RIVOJLANISH TARIXI VA METODOLOGIYASI	113-118
<i>Rajabov Ilxom Mustafoevich</i> ZAMONAVIY TA'LIM PARADIGMALARI (RAQAMLI TA'LIM, KOMPETENSIYAVIY YONDASHUV, UZLUKSIZ TA'LIM): IJTIMOIIY-FALSAFIY TAHLIL	119-123
<i>Toirov Ilxom</i> MADANIYAT VA KUNDALIK HAYOT DIALEKTIKASI	124-127
<i>Mamatnazarov Lazizbek To'raquliyevich</i> ZO'RAVONLIK IJTIMOIIY-XATARLI XULQ-ATVOR SIFATIDA: MAZMUNI VA MOHIYATI, OQIBATLARI	128-131
<i>Toxirov Abdumalik Ashurali o'g'li</i> MODERNIZATSIYA SHAROITIDA YOSHLAR AXLOQIY QADRIYATLARINING TRANSFORMATSION DINAMIKASI	132-136
<i>Нурмухамедова Севара Бадриддиновна</i> ВЛИЯНИЕ СРЕДСТВ МАССОВОЙ ИНФОРМАЦИИ НА ФОРМИРОВАНИЕ ЦЕННОСТНЫХ ОРИЕНТАЦИЙ МОЛОДЕЖИ	137-141
<i>Axmedova Dilrabo Sa'dullayevna</i> YOSHLAR SALOMATLIGI VA IJTIMOIIY SHAKLLANISH: STRESS, DEPRESSIYA, RUHIY SALOMATLIK, JAMOATCHILIK VOSITASI SABOQLARI ...	142-145
<i>Xolmirzayeva Jumagul Xamdamovna</i> YOSHLAR MEHNAT MADANIYATI VA UNING JAMIYAT RIVOJIGA TA'SIRI	146-150
<i>Abdusalimov Abror Vali ug'li</i> MIRZO G'OLIB VA MUHAMMAD IQBOL IJODIDAGI FALSAFIY, MA'NAVIY VA BADIY MUSHTARAKLIK	151-158
<i>Maxmudov Izzatillo Ne'matilloevich</i> IJTIMOIIY ADOLAT: NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI VA ZAMONAVIY TALQINI	159-163
<i>Aripov Alisher Sayfiddinovich</i> KORRUPSIYA TUSHUNCHASINING ILMIY-METODOLOGIK ASOSLARI	164-167
<i>Xudoyqulov Shukrullo Sohibovich</i> O'ZBEKISTONDA YANGI TARAQQIYOT BOSQICHIDA YANGI MA'NAVIY MAKONNI YARATISH TAMOIYILLARI	168-172

<i>Ibrogimova Gulbaxor Eshmatmatovna</i> MA'NAVIY-AXLOQIY TANLOV TUSHUNCHASI VA UNING FALSAFIY MOHIYATI	173-176
--	---------

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

<i>Abduraxmonova Ra'no Kosimovna</i> NEMIS TILIDAGI DINIY MATNLARNING O'ZBEK TILIGA	177-182
<i>Abdusalimov Abdulaziz Abdumutal o'g'li</i> INGLIZ TILI MODAL FE'LLARINING TIPOLOGIK TALQINI	183-188
<i>Abduraximova Okila Gayratovna</i> ZAMONAVIY NEMIS TILIDA NEOLOGIZMLAR TIPOLOGIYASI VA TASNIFI	189-194
<i>Ubaydullayeva Umida Abdushukur qizi</i> TERMIN, TERMINOLOGIYA VA ULARNING YONDOSH TUSHUNCHALARGA MUNOSABATI	195-198
<i>Sayitqulova Zilola Xusniddin qizi</i> BADIIY ASARLARDA PERSONAJLARARO MUNOSABATLARNING LINGVOMADANIY VA PRAGMATIK TAHLILI (O'ZBEK VA INGLIZ ADABIYOTI MISOLIDA).....	199-203
<i>Khodjayeva Khurshida Sharafitdinovna</i> LANGUAGE CHANGE AND THE EMERGENCE OF NEW LEXICAL UNITS IN THE DIGITAL ERA	204-209

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

<i>Реймбаев Абдулла Курбанбаевич</i> РАССУЖДЕНИЯ ОБ УГОЛОВНО-ПРАВОВОМ ПОНЯТИИ УЧАСТИЯ В ПРЕСТУПЛЕНИИ	210-215
<i>Sayfiddinov Aqliddin Anvarjon o'g'li</i> HUDUDLARNI IJTIMOIIY-IQTISODIY RIVOJLANTIRISHDA MAHALLIY KENGASHLAR FAOLIYATINI HUQUQIY TARTIBGA SOLISH: RETROSPEKTIV TAHLIL	216-222
<i>Samandarova Feruza Baxromjon qizi</i> YASHIL DAVLAT XARIDLARI	223-229
<i>Rasulov Siroj Sodiq o'g'li</i> DAVLAT BOSHQARUVIDA ODILLIK PRINSIPI TALQINI	230-233
<i>Aslanov Sharafiddin Xayrullayevich</i> IQTISODIY JINOYATLARNING MAZMUN-MOHIYATI VA ULARNING OLDINI OLISH MEXANIZMLARI	234-238

13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI

<i>Akbarova Gulhayo Oybekovna</i> TA'LIM 5.0 KONSEPTSIYASI ASOSIDA "QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARI" FANINI O'QITISH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH	239-246
<i>Sulaymanova Dildora Nazarovna</i> BO'LAJAK O'QITUVCHILARDA KREATIV TAFAKKURNI SHAKLLANTIRISHDA SHAXSGA YO'NALTIRILGAN TA'LIM TEXNOLOGIYALARINING ROLI	247-251

Aytmuratov Ajiniyaz Jumabay Uli

TALABALARNING MODELLASHTIRISHGA OID KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHDA
RAQAMLI TA'LIM TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH 252-255

Najmetdinov Ma'ruf G'ayratovich

O'QUVCHILARNING SOG'LOM TURMUSH TARZINI SHAKLLANTIRISHDA
MULTIPLATFORMADAN FOYDALANISH METODIKASI MODEL 256-265

Javliyeva Shahnoza Bahodirovna

TA'LIM SIFATINI TA'MINLASHGA YO'NALTIRILGAN O'QUV-TARBIYAVIY
JARAYONNI TASHKIL ETISH VA DIDAKTIK MATERIALLAR YARATISH
TEXNOLOGIYASI 266-269

Received: 10 October 2025
Accepted: 25 October 2025
Published: 2 November 2025

Article / Original Paper

THE DIALECTIC OF CULTURE AND EVERYDAY LIFE

Toirov Ilkhom,
PhD, Senior Lecturer,
Fergana State University
E-mail: i.toirov@gmail.com

Abstract. This article analyzes the inextricable connection between culture and everyday life from a philosophical point of view. Also, through the philosophy of everyday life, the essence of culture, its influence on the human mind and social relations are revealed. The study investigated the formation of culture not only as a system of high art, science or religious views, but also through the habits, communication styles, lifestyle and social behavior at all times.

Keywords: culture, globalization, everyday life, civil society, human philosophy, values, human being, social relations, lifestyle.

MADANIYAT VA KUNDALIK HAYOT DIALEKTIKASI

Toirov Ilxom,
Phd, katta o'qituvchi,
Farg'ona davlat universiteti

Annotatsiya. Mazkur maqolada madaniyat va kundalik hayot o'rtasidagi uzviy bog'liqlik falsafiy nuqtai nazardan tahlil qilingan. Shuningdek, kundalik hayot falsafasi orqali madaniyatning mohiyati, uning inson ongiga va ijtimoiy munosabatlarga ta'siri ochib berilgan. Tadqiqotda madaniyat nafaqat yuksak san'at, ilm-fan yoki diniy qarashlar tizimi sifatida, balki har doimgi odatlar, muloqot uslublari, turmush tarzi va ijtimoiy xulq-atvor orqali ham shakllanishi tadqiq etilgan.

Kalit so'zlar: madaniyat, globallashuv, kundalik hayot, fuqarolik jamiyati, inson falsafasi, qadriyatlar, inson borlig'i, ijtimoiy munosabatlar, turmush tarzi.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V5I11Y2025N21>

Kirish. Madaniyat va kundalik hayot o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik falsafiy tafakkurda qadimdan muhim masala sifatida qaralib kelgan. Insonning borlig'i nafaqat yuksak g'oyalar, san'at asarlari yoki diniy an'analarda, balki har kuni takrorlanadigan oddiy amaliy faoliyatda ham ifodalanadi. Kundalik hayot madaniyatning eng yaqin, amaliy shakli bo'lib, u insonning borliqni idrok etishi va qayta yaratishi jarayonida shakllanadi. Shu bois madaniyat va kundalikning dialektikasi — ularning o'zaro ta'siri, uyg'unligi hamda qarama-qarshiligi falsafiy izlanishlar uchun dolzarb mavzudir.

Zamonaviy globallashuv jarayonlari, texnologik yutuqlar va madaniy almashinuvlar sharoitida milliy va umuminsoniy qadriyatlar o'rtasidagi muvozanatni saqlab qolish dolzarb masalaga aylangan. Ayniqsa, bugungi kunda turli sivilizatsiyalar o'rtasidagi muloqot va integratsiya jarayonlarida madaniy tafakkur va madaniy merosning ahamiyati yanada ortib

bormoqda. Shu bois, madaniyat va sivilizatsiya o'rtasidagi o'zaro ta'sir va bog'liqlikni tahlil qilish nafaqat nazariy, balki amaliy jihatdan ham katta ahamiyat kasb etadi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Bugungi kunda madaniyatni, madaniyat rivojlanishi bosqichlarini, uning jamiyatdagi tutgan o'rnini o'rganuvchi bir qator fanlar mavjud. Shulardan eng asosiylari: ijtimoiy falsafa, etnologiya, etnografiya, madaniy va ijtimoiy antropologiya, madaniyatshunoslik, madaniyat sotsiologiyasi va madaniyat falsafasi. Ushbu ijtimoiy fanlarning barchasi empirik ma'lumotlarni to'plash va analiz qilish orqali turli jamiyat va davrlarga tegishli bo'lgan madaniyatlarni bir-biriga nisbiy ravishda o'rganadi. Ular o'rtasidagi farqni va chegarani aniqlash mushkul masalalardan biridir. Shu kunga qadar bu fanlarni o'rganib kelayotgan olimlar, asosan, ushbu fanlarning yaratilishida sababchi bo'lgan turli maktab va yo'nalishlarga asoslangan holda ularni bir-biridan ajratib kelmoqdalar.

Madaniyat keng ma'noda insoniyat tomonidan yaratilgan barcha moddiy va ma'naviy qadriyatlarning majmuasi sifatida tushuniladi. U ijtimoiy tajriba, bilim, axloqiy me'yorlar, estetik qarashlar, an'analar va urf-odatlar orqali namoyon bo'ladi. Kundalik hayot esa insonning oddiy ehtiyojlarini qondirishga qaratilgan faoliyati, odatlar, muloqot shakllari, turmush tarzi va ijtimoiy xulq-atvor jarayonlaridan iboratdir.

Madaniyat ajdodlar tafakkuri, bilimlari, ijodi va atrof-muhitga bo'lgan munosabatining mahsuli bo'lib, minglab yillar davomida yaratilgan tajribalarni o'ziga singdirib, takomillashib borgan. Madaniyat rivojlanishi bilan millat va uning ma'naviy qiyofasi ham shakllangan.

Davlatimiz rahbari xalqimizning ma'naviy qadriyatlariga ehtirom bilan munosabatda bo'lish, muqaddas dinimiz, an'ana va urf-odatlarimiz, bebaho tarixiy merosimizni saqlab qolish va rivojlantirishni davlat siyosati darajasiga ko'tardi[1].

Madaniyatning mohiyatini bilishga sivilizatsiyali yondashuv esa aksincha, har bir milliy madaniyatning betakrorligini, unda umuminsoniylik va o'ziga xoslik mavjudligini e'tirof etishni nazarda tutadi. "Madaniyat inson faoliyatining mahsuli va sifat ko'rsatkichi sanaladi. Insonning o'zi ham pirovard natijada madaniyat mahsulidir. Jamiyatdagi madaniy muhit qanday bo'lsa, inson ham shunday shakllanadi"[2].

Kundalik hayot – umumiy ma'noda, bu oddiy odamlarning kundalik hayotida sodir bo'ladigan tajriba, faoliyat va hodisalardan tashkil topgan hamma narsani anglatadi. Shuningdek, kundalik hayot - konsepsiya, umuman olganda. reja oddiy, kundalik harakatlar, tajribalar, odamlarning o'zaro munosabatlari oqimini anglatadi. Qisqa qilib aytganda, kundalik hayot tor doiradagi xususiy tadbirlar, shaxsiy kundalik turmush, kasbiy faoliyat va bo'sh vaqtni o'z ichiga oladi. Boshqacha aytganda, kundalik hayot tarixi yonimizdagi, atrofimizdagi oddiy kishilarning mikrotarixidir.

Kundalik hayot tushunchasi cheksiz emas. Kundalik hayotning parametrlarini qarama-qarshi tushuncha — kundalik bo'lmagan hayot bilan taqqoslash orqali keskinlashtirish mumkin.

Natijalar va muhokama. Kundalik hayotda va fanda madaniyat atamasidan foydalanish to'g'risidagi mulohazalarni xulosa qilib shuni aytish mumkinki, madaniyat eng keng ma'noda insonni o'rab turgan tabiatdan, ijtimoiy munosabatlarda va bevosita o'zida stixiyali ravishda vujudga kelgan tayyor ma'lumotlardan foydalanishni, ongli ravishda ajratib olishni taqozo etadi. Madaniyat tabiatdan farq qiladi, an'analar, ramzlar, til, bevosita taqlid qilish va amaliy o'rganish orqali avloddan-avlodga singdiriladi. Madaniyat shaxs tomonidan, uning sotsial jihatdan shakllanishi jarayonida o'zlashtiriladi va asosan keng tarqalgan va ko'pchilik qabul

qilgan axloq, tafakkur va his qilishning parchalaridan tashkil topib, individual harakatlar hissasi bunda juda kamdir.

Kundalik hayot — inson faoliyatining eng oddiy, ammo eng murakkab mazmunga ega qatlamidir. U:

- **Ontologik jihatdan** – inson borlig'ining mavjud bo'lish shaklidir;
- **Epistemologik jihatdan** – bilim va tajribaning manbai;
- **Aksiologik jihatdan** – qadriyatlar shakllanadigan maydondir.

Shunday qilib, kundalik insonning o'z-o'zini anglashida, jamiyatning madaniy va ijtimoiy rivojida tayanch poydevor vazifasini bajaradi.

Har kun — jamiyat faoliyatida inson hayotining “tabiiy”, o'z-o'zidan ravshan sharti sifatida namoyon bo'ladigan yaxlit ijtimoiy-madaniy hayot dunyosi. Kundalik hayotga ontologiya, inson faoliyatining chegaraviy sharti sifatida qarash mumkin. Kundalik hayotni o'rganish inson dunyosiga va uning hayotining o'ziga qadriyat sifatida yondashishni anglatadi. Kundalik hayot XX asr madaniyatida muhim mavzudir. Kundalik hayotning o'zi va kundalik hayot haqidagi nazariy nutqni farqlash kerak. Hozirgi vaqtda kundalik hayot ijtimoiy voqelikning o'ziga xos sohasi sifatida fanlararo tadqiqot obyekti (tarix, ijtimoiy va madaniy antropologiya, sotsiologiya, madaniyatshunoslik) sifatida ishlaydi. Kundalik hayotning tadqiqotchisi mutlaq kuzatuvchi sifatida harakat qildi, ular uchun tirik tajriba faqat ushbu haqiqatning alomati sifatida harakat qildi.

Ijtimoiy falsafa va sotsiologiyadagi germeneytik va fenomenologik maktablar klassik ijtimoiy bilim paradigmasiga muqobillik vazifasini bajargan. Kundalik hayotni yangicha tushunish uchun turtki E.Gusserl tomonidan hayot dunyosini talqin qilishda berilgan. A.Shyutsning ijtimoiy fenomenologiyasida M.Veberning ushbu g'oyalari va sotsiologik munosabatlarining sintezi amalga oshirildi. Shuts kundalik hayotni ijtimoiy voqelikning yakuniy asoslarini izlash kontekstida o'rganish vazifasini shakllantirdi. Ushbu yondashuvning turli xil versiyalari zamonaviy bilim sotsiologiyasida (P.Berger, T.Luckman), ramziy interaksionizm, etnometodologiya va boshqalarda biroz boshqacha uslubiy pozitsiyalardan keltirilgan. Kundalik hayot tadqiqotlarining evolyutsiyasi ijtimoiy bilimlar paradigmalarning o'zgarishi bilan bog'liq. Bizning g'oyalarimizda kundalik va kundalik bo'lmaganlar o'z ma'nosida bir-biridan farq qiladigan va bir-biri bilan taqqoslanmaydigan ontologik tuzilmalar sifatida harakat qilmaydi. Bular har xil voqelikdir, chunki ular har xil tajriba turlarini ifodalaydi. Shunga ko'ra, nazariy modellar kundalik mentalitet va kundalik ong konstruksiyalariga qarshi emas. Aksincha, ijtimoiy bilimlarning asoslanishi va asosiligi mezoni fan tushunchalari va kundalik ong konstruksiyalari, bilishning boshqa fandan tashqari shakllari o'rtasidagi uzluksizlik va muvofiqlikdir. Ijtimoiy bilishning markaziy masalasi ijtimoiy bilimlarni kundalik ma'nolar (birinchi tartibli konstruksiyalar) bilan bog'lash masalasidir. Bu yerda bilimning obyektivligi muammosi olib tashlanmaydi, lekin kundalik hayot va fikrlash shakllari endi haqiqat uchun sinovdan o'tkazilmaydi.

Xulosa. Madaniyat va kundalik hayot dialektikasi inson borlig'ining ajralmas jihatini tashkil etadi. Ularning o'zaro aloqasi shuni ko'rsatadiki, madaniyat faqat yuksak san'at, ilm-fan yoki diniy qadriyatlarda emas, balki insonning oddiy kundalik faoliyatida ham yashaydi. Kundalik hayot madaniyatni amaliy shakllantirsa, madaniyat kundalik hayotga chuqur falsafiy va ma'naviy mazmun baxsh etadi. Shu sababdan, kundalikni falsafiy anglash orqali biz

madaniyatning asl mohiyatini — inson borlig'ini uyg'unlashtiruvchi va mazmun bilan boyituvchi kuch sifatida idrok etamiz.

Adabiyotlar/Literatura/References:

1. Мирзиёев Ш.М. Миллий тараққиёт йўлимизни қатъият билан давом эттириб, янги босқичга кўтарамиз. – Т.: Ўзбекистон, 2017. – Б. 8-9.
2. Falsafa qomusiy lug'at. Toshkent, "Sharq", 2004 yil, 230-bet.
3. Shermuhamedov S., Ochildiev A. Madaniyat va sivilizatsiya. – Quvasoy, 1999.
4. Shaxs va jamiyat. O'qituvchilar uchun uslubiy qo'llanma. – T.:Nizomiy nomidagi TDPU, 2006.
5. Тоиров, И. (2021). ШАХС МАЪНАВИЙ МАДАНИЯТИНИ ШАКЛЛАНТИРИШДА МИЛЛИЙ ВА ДИНИЙ ҚАДРИЯТЛАРНИНГ УЙЎУНЛИГИ. *Интернаука*, (24-3), 88-89.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 11 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).